

Stăpînia odată....

Stăpînia odată o împărăție mare Impăratul Drăgoiu, ce-i zicea și „Ciolac-Impărat“ dela un războiu cu Roșu-Vodă.

Roșu-Vodă fusese umilit din moși-strămoși de moșii și strămoșii lui Drăgoiu, și, îndată ce ajunse la domnie, se puse pe lucru, ziua și noaptea, și strinse ordii, și le împărți, după priceperea lui ageră, în flăcăiandri de cinsprezece ani, în voinici de până la douăzeci și cinci și în oameni copti la minte mai mari de douăzeci și cinci și până la patruzeci de ani. Pornise întâiu băeții cu praștiile, după ei, ceva mai departe, voinicii cu săbii și cu lănci, și mai la urmă, pe cei în vîrstă cu căruțe ferecate, cu coase și cu arcanе aruncătoare. Așa intrase în împărăția lui Drăgoiu, prefăcînd în scrum safele pe unde trecea.

Cum auzi Drăgoiu răcni de trei ori și-și amestecă părul cănepiu cu barba cîrlionțată și aspră. Adună sfatul. Și pe care cum punea mina îl scutura și-i lăsa vînatăi.—Ai auzit?—Da.—Bine!—Inhăță zeaua. Mîneca stingă nu-l încăpea. „Fie!“ zise împăratul. Indesă coiful cu coadă de cal alb, și nu i se vedea decît ochii. Incinse sabia și 'ncălecă calul ce rincheza a război. Curtea palatului, plină de ostași. De pretutindenî buciurile răsunau cărînd după ele piotă nemiluită. Impăratul trase sabia, o învîrti pe deasupra capetelor, și porunci: „înainte!“.

— A! împărăteasa și Irina....

Atît avea, că nu-i dase Dumnezeu băiat. Dar nu se întoarse din drum, ci zise robilor să spue împărătesei și fetei „să ne vedem sănătoși“. Și plecă ducînd după el, la vale, mulțime ca frunza și ca iarba de parcă se 'ndoia pămîntul sub greutatea ei. Cerul se posomort. Norii se rostogoliră cătrăniți ca și cum ar fi fost un foc în depărtările pustii. Incet, incet, noaptea îi înghiți. Un fulger, și la lumina lui se văzu oștile ca turmele de

oi și, la un geam al palatului, împărăteasa și fiică-sa ștergîndu'și ochii cu naframele.

— Săracu împăratu, n'are odină....

— De ce n'are odină, mamă ?

— Ehi-ei! războiu după războiu....

— Ah! că nu sint băiat!

Impărăteasa o sărută.

— Și-o să ție mult, mamă ?

— De, cum o vrea Dumnezeu. Uneori abea torc o furcă de in și s'a întors împăratul. Alteori torc d'o pinză, cu mina mea, năvodesc, urzesc, țes, nălbesc, fac cămăși lui tat'tău, le calc și le așez binișor în lacră, și inverșunarea nu mai ostiează; urzesc de borangic, și țes, și te 'mbrac de sus până jos, și, abia-abia, se'ndură sfîntul de se 'ntoarce împăratul. Ah! mare e cînd se duce, dar mai mare e cînd se 'ntoarce biruitor de nu se mai țin hartanele pe el! Cade lat și eu privighez la capul lui, și'l apăr cu apărătoarea. În ceasurile d'întăiu se 'ncruntă 'n vis, dă ordin, mătură cu mina în fața ochilor lui, și-i scapă năbușit cite un gemăt: „uiu-uuu!“ Apoi doar me dus, să spargi pietre pe dînsul și nu se deșteaptă.

— Și pe urmă ?

— A fost să fie viteaz cum nu se află doi....

— Și pe urmă ?

— Pe urmă ?... Cite nu știi copiii și nu trebuie să știe....

— De ce nu trebuie să știe ?

— Căci unele le înveți de la alții și altele le înveți singură.

— Singură ? A! da! zise Irina și se strînse la sinul mă-sei.

Impărăteasa îi netezi fruntea din păr și o sărută. Se duseră în eatacurile lor de culcare, și se rugară de sănătatea împăratului și de izbînda oștilor lui.

Adouazi împărăteasa luă furca și toarse, până pe supt seară, zece caere de in. Și fata își făcu de lucru pe lîngă mă-sa. Și era frumoasă, frumoasă, de pica. Naltă, subțire, mlădioasă, se 'nvîrtea ca fusul împrejur. Și părul, ca niște sculuri de ibrișim gălbui îi impresura capul cu o lumină răvărsată pînă la mijloc; și ochii verzi ca zmaraldul, cu gene răsfrînte și lucioase; și mersul ușor, că nu s'auzea de călca, au nu, cu niște piciorușe în doi conduri albi cu tocuri de argint; și vorba ei, bună și blindă, descînta pe împărăteasa care îi zimbea uneori lăsînd fusul să plutească și să zbirnie a lene.

— Ș'o să torci mult, mamă, pîn' să vie tata ?

— Cite strungărețe la spată de două ori atitea fire, cite fire atitea fuse....

— Atitea fuse?....

— Asta, urzeala, dar bătătura?... și tat-tău poate să nu vie.

— Și tata... poate să nu vie....

Irina stătu pe ginduri. Se 'ntristă. Se 'ntoarse cu spatele. Muiă deștele arătătoare în gură, le invirti, și zise: „vine, nu vine, vine...”

— Vine, mamă, că făcui de trei ori, și-a treia oară svtrrr, cap in cap innemerii.

Impărăteasa surise.

— Bātu-te-ar norocul de fată! Să nu fi făcut cu șoalda?

Irina deschie de la git un șir de mărgăritare bășicate și zise: „vine, nu vine...” Impărăteasa se uită cu tot dinadinsul. Isprăvise caerul. Fata: „vine, nu vine...” Și boabele de mărgăritar, scăpate din deștele ei rumenii, alunecau în jos unele peste altele.... pic.... pic.... Impărăteasa o luă de mijloc, o puse pe genuchii ei și mormăi și ea „vine, nu vine”, până se isprăvi și-rul. A de pe urmă căzu. Pic. „Nu vine!” Amindouă se schimbă la față.

— Voi țese pinza!

— Și va veni?

— Cine știe?

— Tu să țeși, eu să nălbesc.

— Da, de cămășile lui să nu s'atingă nimeni....

— Nimeni....

Nu mincaseră toată ziulica. Se sculară și trecură în pridvor. Impărăteasa bătu în palme. Un rob. Porunci de masă. Robul aduse mînele la piept. Din pridvor se vedea grădina cu zmochini, cu lămii și portocali, iar dincolo se'ntindea un codru de stejari, groși și bătrini, străbătuți de chiparoși inchiși care se subțieau la virfuri ca niște sulite uriașe. Codrul se perdea în depărtări fumurii. La dreapta palatului aluneca o apă lată și repede, și vuetul ei răgușit creștea de ce s'apropia întunericul. A-punea soarele.

— Ce roșie e apa!

— Roșie și necăjită, zise împărăteasa.

— Parc'ar fi sînge....

— Cînd e războiu soarele se 'ncruntă.

— Și păsările nu se aud....

— S'a dus stăpînul lor....

— Nici berzele nu toacă....

— Nu, fata mea. Cocostircul, ca un zodias, pășește agale și smulge iarba unde calcă. Ce trist intinde gitul!

— Mănincă, mamă.

— Măninc maică, măninc, și scăpă dumaticatul din gură. Muma purcarului are un jerpelit ș' un tont, dar n'are împărăție de'ngrijit.

— Birrr! Ea bătrină, el ciună! Ce-ar face leneșul ăla să se vază împărat?

— Că bine zici, fata mamei! Dimineața il deșteaptă porcii cînd le-abate de mincare, seara il deșteaptă porcii cînd li se face de culcat. Și bătrina il văicărește că „toată ziulica alcargă“.

— Mănincă mamă, mănincă.

— Măninc mamă, măninc.

Și împărăteasa se uită la jețul împăratului, și-l inchină, și se plecă ca și cum ar fi fost cineva.

— Eu văz ochii tatii, zise Irina. Eu văz minele tatii... Ce Dumnezeu! Numai una?

— Părerii, răspuse împărăteasa.

— Ai isprăvit, mamă?

— Isprăvit. De ce?

— Părerii zise Irina și se șterse de nădușeală.

— Ți-e cald?

— Mi-e frig....

— Să ne culcăm.

— Să....

Și împărăteasa toarse inul, urzi, puse de pînză, și fata privea, de cum scăpăta soarele, cum pasările cerului se trăgeau binisor pe la cuiburile lor. Și la jețul împăratului nu s'au mai uitat, acoperindu-l cu un plocad ales și cu ciucuri de mătasă. Așa petrecură vremea, una țesînd, alta depănînd, mama tîcînd, fata tîcînd, zile lungi, nopți scurte, amîndouă... de miine miine... și veste dela împărat nu sosi, să știe și ele la un fel: de e lae de e bălae.

Intr'o zi eacă vine, din cotro porniseră oștile, un tinăr, într'un suflet, fluturînd naframa împăratului. Împărăteasa și fata cum il văzură:— „Ce e?“ — „Ce e?“.

— Nici rea, nici bună, răspunsă ostașul. Un pahar cu apă, să'mi ud buzele.

După ce-l sorbi dintr'o suflare, să șterse la gură, trecu mînica cămășii pe la nas, tuși, inghiți, se scărpină în cap și oftă din baerile inimii.

— Aşaaa !

— Spune, băete.

— Spui, măria voastră, spui....

Şi rămase înmărmurit, cu vorba pe limbă.

— Ci spune-odată, omule, zise împărăteasa, că n'ai fi mut !

— Iacă spui... Ciolac Impărat....

— Ce Ciolac ? Care Ciolac ?

— Dă, cum sint ostaşii, cu porecla.... Ce zăpăcit sint....

Impărăteasa şi Irina schimbară feţe feţe.

— S'o iau pe şeart. Trecurăm o vale şi-un deal, ş'altă vale ş'alt deal, pân' la zece. Dai o pădure, dai două, dai nouă. Apoi un pept de stincă. Suirăm ce suirăm, şi împăratul, Drăgoi al nost, zise: „stai!“ şi noi stăturăm. Să-l fi văzut, măria voastră, ca Arhanghelul ! Lac de apă. Şi sue, sue până ce ajunsese pe creastă. Acolo întinse ochianul, şi cată, cată, pân' se opri. Făcu cu mina. Scoase coilul. Pasă-mi-te, la alălalt împărat, la Roşu-Vodă. Dacindea erau ei. Veni şi Roşu. Vorbiră ce vorbiră, şi bătură în palme, şi zornăi ferul de pe dumnealor...

— Spune, băete, spune.

— Spui... Noaptea poposirăm. Şi cum ştam, ceata şi focul, se răspîndi ştirca că adouazi au să se bată în săbii numa împărăţii, să nu se verse sînge. Adică, da. Care pe care, pân' or cădea de pe cai, şi de nu le-ar fi ceva, să'nceapă şi pe jos, care pe care, apoi de li s'ar rupe săbiile, să se stringă'n braţe, la trîntă dreaptă, şi care o birui să'i pue aluilalt frîntura săbii pe frunte şi să se mărturisească invins...

— Apoi ?

— Apoi... Să revărsa de zori. Impăratul nost, ţie'l Dumnezeu, ce să vezi ? Se scoală şi 'ncalecă calul, îi pune pinteni şi calul ţişti, sare de trei stînjeni. Şi toată oastea strigă uraaa ! Şi dincolo s'aude uraaa, de se clătinau munţii. Se'nţilnesc, se măsoară, se reped, şi săbiile ca două fulgere. La cap, nimic; la şale, nimic. Se grămădesc, se despart şi s'aruncă unul într'altul ca două vijelii. Sar scinteile, şi nouă, stele verzi...

— Ei, ei ?

— Odată se ridică'n două picioare roibul nost şi dă drept pe spate, ş'apucă pe împărat supt el; şi namila lui Roşu-Vodă se împleticeşte şi cade cu Vodă cu tot. Amîndoi cail horcăiau în două bălţi de sînge negru...

— Ah ! Doamne ! Oamenii... nu dobitoacele.... se resti împărăteasa.

— Oamenii... dă... Sabia, la al nostru, rămase d'o șchioapă; alăalt s'alese cu plăselele...

— Apoi...?

— Să trage de supt cal împăratul nost...

— Și...?

— Să trage și Roșu-Vodă, și cade mototol. Ii tăiasc laba de la un picior...

— E! împăratul...?

— Împăratul...

— Da... Împăratul!

— Împăratului i-ătirna mina stîngă din cot, aninată doar într'o piele și singele curgea gîrlă...

— Ah!

— ...Că nu'l încăpuse zeaua și ferul lovise drept la ciolan. Ș'asa, ș'aruncă coiful cit colo, și coiful se rostogoli ca și cum ar fi căzut cu cap cu tot. Și i curgea nădușelele dela tîmple pe barbă, din barbă pe trunchiu, și răsulla din greu, și se uita, aci la mina care bănănaia, aci la Roșu-Vodă care se ridicase în capul oaselor pin' la șezut. La urmă se albi la față și se lăsă în brațele ălor mari. Nu se putuse birui, și se porni harța de amîndouă părțile. Și împăratul s'a făcut bine și fără o mină, și dușmanul iar bine și fără o labă. Și ostașii, ca dracii, azi așa, mine așa, pină auzi împăratul că i zic Ciolac, și rise, și i-a rămas „Ciolac Împărat”. Și m'a trimes să vă spui.

Împărăteasa mai plinse, mai se 'nsenină.

— Mi se făcuse semn. Vedem pe tata întreg-întreguleț, afar' de mina stîngă.

— Să-l văz biruitor și fără o mină...

— Făr' o mină...

— Cu capul descurcă belelele împărățiii...

— Cu capul...

— Nouă ne trebuie mini...

— Nouă...

— Să toarcem, să urzim, să țesem...

— Să țasem...

— Lui...?

— Lui...?

Și împărăteasa sărută pe Irina și o strinse cit putu la sin.

Ion, purcarul palatului, dormia cu fața în sus, cu părul ciufulit și cu cîrte pe obraz. Cămașa zloată pe el, chimirul abia se

ținea într'o curea, ismenile rupte 'n genunchi, opincile sparte 'n talpă și cu năjițele învîrtite pe picioarele goale și jechoase. O pălărie, roata carului, găurită'n fund, c'o floare de lipan veșted, îi sta la cap într'o moacă groasă și lustruită. De cu seară, cum picase așa adormise. Făcuse mușiță la gură, și sforăia, sforăia, și porcii guițau p'afară, mai ales o proclată de scroafă cu zece porcei, că soarele era de mult sus, și Ion, pace, nu se scula.

— Mince'l muica pe el, zise o bătrînă, că toată ziuica muncește. Ci ca ho! porci impielițați! nea! nea! o să crăpați! Acu se scoală băiatul maichii.

Și băiatul maichii sforăia dus, și porcii guițau, și scroafa cu zece porcei o lua de jos și se suia sus, țipînd de-ți impuia urechile.

— Ioane, Ioane...

— Ce e fă? răspunse Ion și se 'ntoarse cu fața 'n jos.

— Ioane, Ioane, binișor copilul maichii...

— Ce vrei, fă?

— Măricel, măricel!... Cum samănă cu răposatul! E leit tat' său! Haidi... hop... măricel...

Ion, cu chiu' cu vai, se ridică într'o rină, crăpă un ochiu, și se întinse de-i pîrîi oasele.

— Să mai umble ș'altul cu porcii, că m'am spetit.

Bătrîna îi viri mămăligă și pește sarat în traistă, i-întinse măciuca și îi puse pălăria în cap.

— Vezi, să n'o uiți.

Cum apăru în curte porcii îl grămădiră, spuindu-și fiecare păsul.

— Hăidea! N'ăți fi mincat d'un an, juvine, zise Ion și plecă buimăcit de somn.

Se duse, se duse, porcii înainte și el după ei, pînă ajunse la o fîntînă cu apă rece. Fagii își scuturau jirul. Porcii se puseră pe treabă, și mîncău cu clăbuci la gură. Ion se tolăni la umbra fîntînii și'n bucă mămăligă și pește pîn' se umflă.

— Uf! că bine mi-ar prinde un căuș cu apă rece!

Și căușul și apa la nasul lui.

Soarele ardea. Setea 'l birui. Se sculă bombănînd. Lasă căușul în fîntînă și dădu să-l scoată.

— Măăă! da greu e!

Se opinti.

— Ca niciodată...

Și trase din toate puterile. Cînd colo aruncă pe iarbă un pește cu solzii de aur ce strălucea de-ți lua ochii.

— A! tu mi-ai fost? Bună ciorbă!

Peștele se bătea de moarte, cînd în coadă, cînd în cap. Dădu să pue mina pe el. Minune! Peștele începuse să vorbească. Ion se cruci.

— Ioane, nu-ți mîncă norocul.

— Ce, mă?

— Ioane, fie-ți milă!

— Iacă, mi-e...

— Nu ți-e lene?

— Ba...

— Ioane, ia-mă binișor și du-mă'n apa de lingă poarta palatului, că mult bine ți-oi prinde.

— Departe, mă!

— Ioane, fă ce ți spui și să nu spui nimăru.

— Ei....

— Și cînd ai dori ceva, gîndește-te la mine.

Bine, să nu mănînce o ciorbă, dar să'l ducă? Cum să'l ducă? Departe. Porcii cui rămîn? Bate lupul. Nu se poate. Da, d'ar fi pe vorba lui ar fi clipa și dusu, clipa și 'ntorsul.

— Ei, drăcia dracului!

Se simțea ușor ca fulgul.

— Hai, neiculiță, să te duc.

Într'o clipă ajunse. Îl aruncă în apa lată și repede. Apa se luminează ca de un foc. Ion își făcu cruce. Într'o clipă se'ntoarse. Adună porcii; îi păzi rezimat în moacă; îi adăpă, și pe 'nserate porni acasă. Se simțea și el om, prost nu e vorbă, dar om. Cum sosi îi băgă în cocină, puse doi drugi d'a curmezișul strungii și plecă în capul oaselor.

În tindă.

— Sărutăm dreapta, mamă.

Mă-sa se uită lung. De unde și pînă unde?

— Maică...?

— Sărutăm dreapta.

Nu mai semăna cu bietul tat' său.

— Ți-a pus, mama, de mîncare.

— Doar n'o să-mi mănînc norocul...

— Ai...?

— Ce tot foale, foale...

— Oi fi bolnav? Mai știi?...

— De lene.

Își găsi de lucru. Orîndui curtea. Sapa la locul ei, și lo-pata, și securea. Se duse în magazie, luă o piele de capră, se desculță, își luă măsură, trase cu cuțitul șiși croi opinci.

— Ioane ce faci, maică?

— Ce e azi?

— Simbătă.

— Miine duc purcelul la palat.

— Maică a Domnului!

Și'n mintea femeii: „ține-mi'l Luminată!”

Adouazi plecă cu purcelul în sac. Ajunse la apa lată și re-pede. Trecu p'o punte din doi ștejari aruncați cap în cap de pe maluri pe steiul din mijloc. Se plecă pe niște zăbrele și privi în curtea palatului, așteptînd să vază pe cineva ca să'i deschiză porțile. Se uită bine, bine. I să impaenjenise vederea? Prințesa, cu fustele ridicate în briu, cu minecele sumese, nălbă. O roabă scotea apă din fintină și'i turna în albia în care bătea pinza de in și'o așeza în foi dela un căpătăiu la celălalt. Fata se opri să se odihnească. Ce obraji, ce păr, ce ochi, ce piciorușe! Și sinul...!

— Maic'a Domnului! zise Ion și începu să facă mătânii. „Ei, acum să-ți văz puterea, pește de aur!” socoti Ion, și rise, și se uită cam unde-l aruncase. Apa clocoti în cercuri luminoase. Întoarse capul. Prințesa, cum bătea pinza, se opri, întinse mi-nele și se cutremură.

— Du-mă'n casă... Nu mi-e bine...

Irina căzu în brațele arăpoaicei.

Și p'aci'i fu drumul lui Ion cu purcelul în spinare.

Împărăteasa nu știa unde 'ie capul.

— Ce ai?

— Nu știu...

— Ce te doare?

— Șalele...

— Să nu mai nălbești, puiul mamei.

— Nu, mamă.

— Cum 'ți-a venit?

— Ca un fulger, d'aci și pin' aici.

— Să te odihnești.

Împărăteasa o desbrăcă. Haina și sărutul. Inchină perna. O culcă și adormi cu mina 'n mina mă-sei.

— Nițele friguri. O să treacă.

Adouazi rău, atreiază rău. Impărăteasa își petrecu zilele : o rugăciune pentru fie-sa, o rugăciune pentru împărat. Chiamă doftori, vraci, și nimeni nimic. Ce-i da lua, că era blindă ca un miel. Inșirșit, să vie și Bică, o bahnă bătrână și ciupită, cu ochii albi și cu luleau'n gură, să'i ghicească ca ce să fie cu Irina.

Țiganca cum o văzu :

— Trasă'n obraji și grăsună, turturica bunichii.

Scoase ghiocul, bolborosi, suflă, se uită, și scutură din cap.

— Nu se poate...

— Ce, bătrino, ce ? întrebă împărăteasa.

— Nimic, răspuse țiganca și se uită țagla la prințesă.

Ceru un cuțit. Trase pe jos ca o pinză de paianjen. „Aci, dorul de tată ; aici dorul de... ; aci boală... ici rea, colea bună ; colo, dăochiul ; aci, dragostea ; dincoace, din ele ; și mai colo... d'alte alea...“. Și puneă, pe unde apăsa cu deștul, un ban de a-ramă, de argint, de aur, sare, pîne, fer și cărbune. Prinse o muscă. Îi smulse aripele și'i dete drumul drept la mijlocul semnelor. Și spuse, și bolborosi, și urlă, pe limba ei, și se bătu'n piept, și plecă fruntea la pămînt, pân' ce făcu spume la gură, și'i curgea nădușele de pe ea. Se opri. Musca o luă pe spița dorului. Se duse pân' la „tată“ și se 'ntoarse. Se îndreptă spre „boală“, dar își luă seama, ș'o rupse la fugă și se duse drept la „alte alea...“. Aci își spălă piciorușele de bot și nici că mai plecă în altă parte.

Țiganca, ca și cum ar fi calcat p'un șarpe.

— Aoleo !

— Ce e ?

— Ce se fie...

— Spune, bunico, zise împărăteasa, spune...

— Nimic... răspuse țiganca și se uită la față.

Irina zimbă. Impărăteasa se'nfuriă.

— Spune, cioară !

Țiganca călcă pe muscă și-o slei.

— Nea !

— Să spui, dar numa dumitale, zise Bica și șterpeli o naframă, o băgă'n sin, făcînd că se scarpină.

„Acu, măriă ta.“ — „Ba, in prag.“ — „Ba, in ceardac.“ — „Ba, in capul scării.“ — „Ba, la poartă.“ — După ce deschise poarta, se plecă la urechea împărătesei și'i șopti ceva. Țiganca se făcu nevăzută. Impărăteasa inlemni.

Să duse sus. Irina îi petrecu minele pe după git.

— Ce am, mamă ?

— Nimic ! răspunse împărăteasa și se'ntunecă.

Fata slăbia și se îngroșă. Impărăteasa, cu ochii roșii, nu pricepea „de unde?“

— Ce am, mamă ?

— Nimic !

În vremea aceea umbla vorba că Ciolac,—asta, să zic, Drăgoi,—ar mai fi avînd puțin de lucru cu Roșu-Vodă.

Impărăteasa, de colo pînă colo, bombănia.

— Mai târziu, Doamne, mai târziu !

Și pîn' se măture Drăgoi pe Roșu, Irina născu un cocon cu părul de aur.

Fata plîngea să se răpue, mama plîngea și îngrija copilul. Copilul creștea în catacul lui, și nimeni nu știa ce se petrecuse, afară de un doftor bătrîn, alb colilie, și credincios curții. Ce-o să zică el ? Dar, ce-o să iacă ? Așa rușine ? Cin' să crează : „copil fără tată ?“ Că ele știau bine că e fără de tată. Ele ? Bine. Dar, el ? Și era frumos coconul, ș'un se repezia cu bucle umflăte la sînul mămăsei, și sugăa, sugăa, ca un șarpe, apoi se uita în ochii ei parc'ar voit să zică : „de ce plîngi, mamă ?“

— Destul, fata mămăii, ea vezi să nu dai copilului țîță înfierbîntată.

Irina se spala cu apă rece, se răcori, și luînduși inima în dinți :

— Ce-o fi să fie !

Broasca crescînd, c'apropria un an, și era ca de doi ; și vorbea vorbă îndesată, că împărăteasa și fata ascultau la toate secăturile lui, și'i făceau toate voile, afară de una : nu trecea pragul odăii unde se născuse.

Implinise un an și jumătate între s-tă Mării.

Și se porni cărăuș după cărăuș, care cu piciorul retezat, care cu capul cit banița, și aducea știri că vine împăratul biruitor.

Și eacă și împăratul. Și muzicii ziceau, din buciume aduse la vîrf și din gură, ce-apucase din bătrîni. Alaiul ținea cit bătea ochiul. Împăratul intră în curtea palatului p'un cal bălțat și șchiop. Cum văzu pe împărăteasă, în capul scării, dete pinteni calului, și calul, șotînc, șotînc, făcu pe împărat de rușine.

— Nea, nea, pui de zmeu !

Descălecă și se duse drept la împărăteasă, o sărută, o cîmprișe cu dreapta iar cu ciolaca o minglă ca și cum ar fi fost avînd un pămătuf. Și plîngi împărăteasa, și plîngi.

— De ce plingi, buna mea ?

— N'am de ce ?

Ba avea, cum de nu. Impăratul crezu... Șiși retrase ciunga de pe obrajii ei.

— Dar fata, lumina ochilor mei, unde e ?

— Irina, măria ta, d'ale fetei.. cam bolnavă... dar n'are nimic... doarme...

— Da, s'a făcut măricică de cind n'am văzut'o.

Și' ntorcindu-se către flăcăi :

— Voinici, pe veselie !

Ș'o dată : „ura ! să trăiască Ciolac-Impărat !” Că giamurile palatului răsunară și unele se sparseră.

Să porunci să se scoață buțile, să se aprinză locurile, să se pue berbecii în cîrlige și boii în pari cu piele cu tot. Trei zile și trei nopți dură petrecerea și cheful.

În vremea asta de cite-ori împăratul ridica cornul de bou cu vin roșu, întreba „ce e cu fata lui ?” Și împărăteasa răspundea :

— D'ale fetei... cam bolnavă... n'are nimic.

— Imi lipsește ca mina stîngă !

Și împăratul se întuneca. Sufla des. „Îmmm ! Da ? bine !” Impărăteasa se făcea mică dupe pulpana lui.

A patra zi, să vază fata ! Se plimba în sala tronului mai ostenit de chef ca de război. Ș'o inchipuia mică, cind se lungia pe jos, și ea incaleca pe grumaji, și 'l apuca de mustăți. În fundul urechilor îi suna „di, calule !” Și ridea, beat și de bucuria tatălui care n'are pe lume de cit una, fată fie, dar un singur copil.

Ușa se deschise. Impăratul tresări. Nu era ea, ci bătrînul doftor, ca un ciine care ar fi făcut vre-un rău.

— Bine ai venit, doftore ! Da, ce te-ai făcut nevăzut ?

— Cu bătrînețele, măria ta.

— Dar Irina mea, vine ?

— Nu...

Să fi jurat căși dăduse sufletul. Alb ca varul.

— A !... De ce... ? A murit ?... Mai iute !

Și împăratul puse mina la coapsă.

— Prințesa are... un copil...

Pin' să sîrșească se sîrși cu el. Il izbi cu sabia drept în cap și'l desfăcu în două. Impăratul bolborosi, se muie de la genuchi, și căzu pe lespezile roșii de sînge.

Un cimpoi în fundul grădinii. „Ș'apoi una!“ „Ș'apoi două!“
Un pîlc de robi, setoși de petrecere, zobiau pămîntul.

Împăratul se deșteptă în odaia lui de culcare, înconjurat de sfinții credincioși. Făcu cu mina unuia, celorlalți să iasă afară. Șopti ce șopti cu el. „Afară!“ Și boerul ieșia d'a-înderatele încovoiat de mijloc. Așa, cu toți. Chiemă pe împărăteasă. Biata femeie crezu că s'a isprăvit cu ea. Un fior rece, și nu mai simți nimic.

— Ei ? întrebă împăratul... Cu cine ?

— Jur ! Din senin, măria ta !

Și se motoli la picioarele lui. Împăratul o ridică c'a p'un mort. O privi de sus pînă jos.

— Ochii ăștia au văzut !... gura asta mă minte !

Ș'o apăsă pe ochi ca și cum ar fi voit să'i scoată, ș'o întinse de gură ca și cum ar fi voit s'o rupă.

— E a mea ?... Cu tine seamănă !... Toți mă mint în împărăția mea !... Dar voi afla !

Și'i făcu cu deștul spre ușe.

— Eși !

Eși.

Împăratul porunci să'i aducă pe Bica țigancă. Cum o văzu să prefăcu că e vesel.

— Bine ai venit, Bico.

— Bine să dea Dumnezeu, măria ta.

— Șezi.

— Eacă șez...

— Vrei tu să fii bogată ?

— Eu ?...

— Vrei tu să ai calească cu cai și să fii cucoană mare ?

— Păi... țigancă...

— Ei și ? Vrei ?

— Să-mi zică, mie, cucoana țiganca ?

— Așa.

— Vreau, d'o vrea măria ta.

— Ei bine, să'mi ghicești... prințesa... cu cine ?

— Păi asta e ușor. Să dai la baba un merișor de aur, și să'l descinte ea, cum știe. Pe urmă să'l dai copilului să se joace, și pe cine o izbi cu mărul să știi că ăla e.

Se ridicase un tron în mijlocul curții. Avea să treacă pe supt ochii împăratului toți slăcâii, de la o poștă împrejur. Și

nimeni nu ştia de ce. Scoase pe copil afară. Impăratul se cutremură cînd îi puse merişorul de aur în mină. Copilul se uită la măr, se uită la Impărat. Drăguţul! Nu mai văzuse lumea. Nu îndrăznea să meargă. Apucă pe împărat de mină.

— Nene, asta ce e? Şi asta ce e?

— Pacat! zise împăratul printre dinţi. Ah! cătea!

Se sui pe tron mai tăcut şi mai negru ca noaptea. Şi îi trecură pe dinainte feciorii de boeri mari muiiaţi în fir şi cei de boernaşi muiiaţi în argint. Şi pace! Copilul se juca, săltînd pe umeri palele de aur. Impăratul nu'l slăbia din ochi. Porni şi gloata opincarilor cu sucmane. Pace! Tocmai la urmă, iacă şi Ion porcarul. Copilul cum îl văzu svirrr cu mărul, şi'l izbi drept între umeri. Şi rizi, şi rizi...

— Cum se poate!

Ce să se poată? Oamenii se uitau unii la alţii. Impăratul se repezi pe trepte. „Să'i lege pe Ion şi să'l arunce în temniţă“. Se sparse adunarea. Boerii, ducîndu-se pe la casele lor, vorbiau minunaţi, ca ce să fie. Unul din ei, aducînd mina la cap:

— Poate...

— Mai ştii?...

— Ar fi păcat...

Şi se uită îndărăt.

Impăratul luă securea şi intră în codru. O bocăneală, cînd mai tare, cînd mai încet, după cum bătea vîntul. Impăratul se ntoarse la miezul nopţii, ca o momie, descuié uşa palatului şi se făcu nevăzut. Aşa fiu trei săptămîni, până ce într'o zi, pe înserate, îl văzură curtenii şi robii c'un car cu patru boi şi în car o butie lătăreaţă aproape încheeată, că'i lipsia doar trei doage. Mina de foc, şi slab, de i se număra coastele. Opri în dreptul girliciului. Dejugă boii. Miercan scoase limba, o băgă şi pe-o nare şi pe alta, pufui şi s'aşeză pe partea dreaptă rumegînd. Impăratul trînti uşa după el. Nici-o vorbă, că pe cine întilnea impietrea locului. Adouazi, să vie Mitropolitul.

— Părinte, să grijeşti fata c'am s'o mărit, şi'ntăiu să mi-o spovedeşti bine. Auzitu-m'ai?

Şi rinji.

Mitropolitul se uită pe supt sprincene la împărat. „...şi de zmintirea minţii...“ Mitropolitul mişca buzele. Impăratul ciocăni cu maiul de lemn scurt şi gros, împănă butia şi pregăti tot ce-i trebuia, sripeşti şi odgoane.

Mitropolitul, binişor pe lingă el, cu lacrimile în ochi.

— Măria ta...

— A mărturisit tot?

— Da, măria ta...

— Cum?...

— Cum l'a făcut cu măria ta, au cu mine, uitatul de Dumnezeu, așa l'a făcut și cu porcarul.

— Piei, părinte!

Impăratul zise să-i pue beteală Irinii, să-i acopere fața cu năframa, și s'o aducă pe ea, pe copilul ei și pe Ion porcarul. Fata păși cu mindrie. Nu se rugă și nu plinse. Ținea copilul de mină. Porcarul tremura vargă. Pe împărăteasă o duceau de subțiori două roabe. La urmă bătrina, muma lui Ion, cu vițioanele despletite, în brațe c'o mămăligă din care eșia fumul, infășurată într'un ștergar.

— Tăcere!

Nu, nu mai era de ertat.—Făcu semn cu deștul. Nici-o vorbă. Întăiu intră în butie prințesa cu copilul, la urmă porcarul. Impăratul aruncă în butie o ploscă cu apă și două șiruri de zmochine. Bătrina cu legătura.

— Ține, maică, să mininci sănătoșel, înainte ca să mori!

Și începu să țipe. Arapii o înbățară. Impăratul potrivi cu mina lui cele trei doage,—una cu vrană. Izbi cu maiul. Incheie butia și îi dete drumul pe apă.

— Du-te, Irina mea, din apă în apă, pân' în zmircurile mării!

Butia să răsuci de citeva ori, prinsă în ochiuri, ș'o luă apa umflată și lină ș'o duse, ca p'o luntre la vale. Impăratul privi până o perdu din ochi. Impărăteasa leșinase. O luară pe sus. Impăratul sui scările, dădu ușa de perete, trecu în eatacul nevesti-sii, deschise altă ușă și intră în odaea în care crescuse fata lui. Șezu pe pat. Trase un sipet. Jucăriile ei, păpușa ei, furca ei micuță și încondeiată, pe care i-o dăruise cînd împlinise patru ani; și sabia, și scutul împodobit, și coiful săpat cu un leu în frunte, dăruite tot de el cînd împlinise șapte ani și nu mai voia să fie fată. Simți că nu mai vede.

Se scutură, să sculă și plecă.

— Femeie! Rușine!

În fundul buții Irina plinge și-și strînge copilul la sin.

— De ce plingi, mamă?

— De nimic...

— Da ce făcui eu, neiculiță?

Ion, din ălălalt capăt.

— Ce e asta, mamă?

— Luntre, sufletul mamei.

— Și un' ne ducem, mamă?

— Hei! departe... undeva...

— E frumos, mamă?

— Frumos, frumusețea mamei.

— Da ce făcui eu, neiculiță?

— Pe un' ne ducem noi, mamă?

— Pe apă, mamă.

— Și pe urmă?

— Ear pe apă...

— Ear? Și pe urmă?

— Până dăm în mare...

— Și marea ce e, mamă?

— Tot apă, odorul maichii.

— Tot?

— Da ce făcui eu, neiculiță?

— Și până unde ne ducem noi, mamă?

— Până la Dumnezeu maică.

— De ce plîngi, mamă?

— Așa îmi vine, de mă uit la tine și te văz frumos și cu minte...

— Uită-te și la ăla... cine e ăla, mamă?

— Un rob, să ne slujească, maică.

— Cine ni l'a dat, mamă?

— Impăratul...

— Impăratul?

— Ce făcuși Ioane, ce făcuși? Că porcii porci, scroafele scroafe, că biata mama știe... la jir... la fintină... ș'acasă...

— Iși făcu Ion socoteala singur și trase cu ochiul pe furiș la prințesă și la coconul cu părul de aur. Cărlionții lui luminau mai tare ca lumina ce străbătea prin vrană.

— Că poate la noroc... cine știe?... poate...

Irina trase cu urechia.

— Să prea poate... și de ce nu?

Să rupse ghiața. Ce strica bietul porcar?

— Ce să se poate, Ioane? întrebă prințesa.

— Eacă, măria ta, o minune...

— O minune? care?

— Să zic, să mergem tot așa. Asta se fie preț de trei zile

și trei nopți, ș'avem să intrăm la o cotitură, și de vale lesele pescarilor și pe dreapta și pe stînga apei. Și cum ne-o fi norocul. Avem? Bine. Nu? Ne-am duuus!

Printesei 'i ticii inima. Doamne!

— Ioane, treci mai colea.

— Eacă trec, măria ta.

— Ioane...

— Măria ta?

— Ioane, să ții socoteală de zile și de nopți după zarea ce licărește prin vrană...

— Să țiiu, măria ta...

— Și la cotitură să țiipi cit oi putea...

— Cit oi putea, măria ta.

— Să împarți mămăliga în trei și să măninci cite-o parte în fiecă zi. Ai auzit?

— Auzit, măria ta.

— Și eu am să împart znochinele în nouă părți. Două copilului și una mie. D'oi leșina să'i spui că dorm, d'oi muri să'i spui c'am adormit.

— Ce să spue, mamă?

— O vorbă, maică.

Impărțiră merindele. Printesei îi venia zece znochine pe zi. Mincară. Bău, Irina și copilul. Intinse plosca și lui Ion. Ion abia o atinse cu buzele ș'o stersese cu mîneca la gură. Copilul adormi. Intr'un tîrziu somnul învinse pe Irina. Plecă capul p' o mină. Se lipi de copilul ei și adormi.

Adouazi copilul se deșteptă. Abia crăpase ochii.

— Mie foame, mamă!

Irina se uită la șirurile de znochine. Scăzuseră. Se hotări ca ea să nu mai mănince. Copilul ronțăia znochină după znochină. Muma își udă gura cu nițică apă.

— Nu măninci, mamă?

— Nu mi-e foame, maică.

Ion 'i-intinse bucățica lui de mămăligă.

— Nu, ioane, tu să fii în puteri.

Și se slrși dela inimă. Se lungi binișor.

— Ți-e somn, mamă?

— Da, mi-e somn, puiul mamii.

A treazi cu greu deschise ochii și ear îi închise. Copilul, flămînd, imbuca întruna. Mai rămăsese citeva znochine.

— Ioane, mama ce face ?

— Doarme, dar n'a adormit.

Ion înghiți în sec. Apa era mai repede. S'apropiau. Simția Ion cotitura după cum se ducea butia, în sus și'n jos. Și strigă cit luă gură.

— Măi pescari, măi, prindeți butia că ne rămân doagele !

Irina dădu să se scoale și nu putu. Copilul o luă de gât cu amindouă minuțele.

-- Mamă, mi-e foame !

— Ia ! șopti Ion.

De pe maluri s'auzi: — „Puneți mina pe ea.“ — „Ațineți, mă.“ — „Na, ne-a scăpat !“ Irina leșină. Copilul plîngea.

— Ce face mama, Ioane...

— Doarme neică... și eu am să dorm... și tu ai să dormi...

Butia plutia lin și se ducea pe firul apei. Ion să scărpină în cap.

— Ei, ce te faci Ioane ? Ce făcuși, neiculiță ? Ce rău făcui eu pe lume ? Ba un bine, da...

Ș'odată se luminează ca ziua.

— Dar asta, ce fu ? Eeeee ! Ia să mă gîndesc, neiculiță !

Și se gîndi la peștele de aur. Ba să'i dea vin, ba mincare ba cușite, ba cite alea toate. Ș'odată, ciocnituri de pahare, de farfurii, de solnițe, și două damigene pline, rase, și pește fript, și pește prăjit. Se puse masa.

— Eeeee ! păi stăi verișcane !

Puse mina pe minele prințesei. Minele calde. Freac'o pe miini și pe timple cu vin negru, pân'o trezi. Prințesa se șterse la ochi.

— Ioane, eu sint, mă ?

— Da, măria ta.

— Ioane, tu ești, mă ?

— Cum să nu, măria ta, eu Ion, purcarul, feciorul mamei din sat.

— Ei, cum, Ioane ?

— O taină, măria ta. Să mincăm, și'ți spui de unde.

Mincară bine ha și Ion spuse toată istoria cu peștele de aur. Prințesa se cruci. Se gîndi, se răsîndi, se'nroși pin' în virful urechilor.

— Toarnă încă un pahar și se'mi [respunzi la ce te-oi întreba.

-- Cum să nu măria ta.

— Mă, Ioane, și cind aduseși purcelul, eu nu nălbiam pin-

zele?

— Ba nălbiai, măria ta.

— Biine. Și, tu, ce făceai?

— Mă uitam, măria ta.

— Ei, unde?

— Eacă, așa...

— Ei, cum așa?

— Eacă, in cotrovașilea, ca omul...

— Mă, tu te uitai la mine...

— Apoi dă, măria ta, tot să mă fi uitat, ca de cind veni-

sem și pân' am tulit'o,...

— Și la ce te gindiai?

— Dă...

Și plecă ochii in jos. Irina, ca un bujor.

— Mă Ioane, tu, te gindiai la mine...

— Dă....

— Și la peștele de aur....

— Dă....

— Și....

— Știu eu?

— Dacă e așa, de ce nu te-ai gindi tu să te faci un
prinț leit?

Ion întoarse capul. Se rugă ce să rugă, și simți in toată
ființa lui o prefacere. Din cap pân'in picioare fu altul, in zale și
freturi, la mijloc un cordon poleit și coiful îi strălucia de te ve-
deai in el. Copilul îl privi uimit și zise:

— A! Impăratul Ion!

Și se duse in brațele lui.

— Ei, Ioane, îi zise prințesa, cit o să plutim? Nu ne-a
fost destul?

Ion se plecă frumușel inaintea ei, îi sărută mina, șiși croi
planul cari se izbindi intocmai. Butia se lăsă la mal, plesniră
cercurile, și se pomeniră la un luminiș cu iarbă, cu flori, cu un
palat de marmură, cu roabe și robi de toate felurile, negri și
buzăși, albi și rumeni de'ți era mai mare dragul să te uiți la ei.
Și toți se plecară la pământ.

— Lung drum făcurăm, băcți.

— Lung, măria ta.

— Să ne odinim.

— La poruncă, măria ta.

Irina luă de braț pe Ion care se înroși para focului. Ajungind la etacurile lor, prințesa îi zise :

— Ei, măria ta, să faci acum, cind o veni împăratul, să se întimple tot ce-oi gindi eu. Ah ! tată, am să ți-o coc eu !

— Ori ce-oi pofti.

Nu trecu mult și Impăratul Drăgoi auzi că de vale, la o depărtare de patru zile, un nebun 'i-a turburat împărăția, a ridicat palate și a pus stăpînire în silă și fără de știrea lui. Repezi într'acolo o ceată de cercetași, cari dădură o raită și'l vesti că așa e după cum auzise el. Impăratul se cătrăni și se puse în fruntea a o sută de călăreți, ostași aleși, unul și unul. În două zile și jumătate n'avură ce face, că goniau ca călușarii la nuntă. Zăriră palatul de marmură.

— Să mi'i legați cot la cot și cucoana lui să ne slujească nouă la masă.

Mai trecu puțin și văzură o femeie, p'un cal iute ca o săgeată, alergînd împotriva lor, c'o rochiă de borangic, cu coiful tras pe ochi și de supt coif părul curgea ca niște sculuri de ibrișim gălbui. Și sabia, învîrtînd'o pe d'asupra capului, scăpăra fulgere, fulgere.

— Ah ! iepuri fricoși ! strigă femeea.

Abia scăpă vorba, și caii lor speriați o tuliră pe unde veniseră. În zadar călăreții trăgeau de frie, în zadar împăratul se pleca pe coama calului și să da pe spate opintindu-se din toate puterile, că se duceau într'un nor de praf și nu se opriră de cit noaptea cind se ridica luna cu coarnele de argint în jos. Impăratul era ca pămîntul și sufla îndesat de mînie. Poposiră. Adouă zi împăratul se arunca pe cal, și toți după el. Răsunau pădurile de tropotul vihoros. Ear zăriră palatul de marmoră. Și femeia iar le eși înainte. Caii nu se mai speriară.

— Ah ! d'acuma....! Navală flăcăi !

Ca grindina căzură asupra ei. Armele zăngăniră.

— Dați, măi !

Mulți răbufniră ca niște bușteni răsturnați.

— Dați, măi !

Răcni împăratul și să repezi. Calul alunecă și rostogoli pe călăreț. Cei cari rămăscră în șea, strînse rîndurile și năvăliră chiuind de clocotiră valea și zăvoaele. Care cum se apropia se

scutura din scări și se ducea de trei ori peste cap. Până să se ridice, două roate de arcași, negri ca abanosul, picați ca din genune, îi legară cobză și i duse ca pe niște măgari, unii după alți. Și mergeau cu capetele'n jos umiliți de rușine.

În mijlocul curței, și în fața lumii, îi rindui pe trei șiruri, să le taie capul.

— Eu am murit de mult! zise împăratul.

Trei-zeci de gilați cu securile'n mâini înaintară.

— Ridicați coiful, mai zise împăratul, să văz, cine m'a învins?

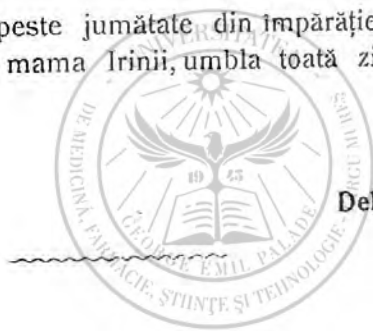
— Da? răspuse femeia și și dete coiful peste cap. Privește bine.....

Împăratul căzu cu fruntea în țărână. Irina îl ridică, cu mâinile ei, și plinșeră, plinșeră, amestecânduși lacrămile. Apoi îi spuse tot, și se puseră p'un chief de se duse vestea în patru părți ale lumii.

Pe Ion îl așeză peste jumătate din împărăție.

Ear împărăteasa, mama Irinii, umbla toată ziua cu copilășul de mină.

8 Mai — 1908.

Delavrancea